

מהנוף של עץ תאנה הנוטה לתוך ביתו, ואכל, עיניו בתאנתו, כוונתו היא להמשיך וללקוט את יתר התאנים שנשארו באילן, ולכן אין הכנסת התאנה האחת לביתו נחשבת כגמר מלאכה.

ואילו לוקח, עיניו נרצונו וכוונתו, להכניס הביתה, הוא רק] במקחו. בתאנה האחת שלקח לעצמו. ובכך הוא גמר להכניס לבית את כל פירותיו, ולכן הוא חייב לעשר.

ומשום כך הוצרכה תורה לחדש בפועל הלוקט תאנים לתוך הבית, שלא תדונו כלוקח, ותאמר: הרי את הפירות שהוא אוכל מכח זכותו כפועל הוא כבר גמר לאסוף פנימה, ויתחייב מעתה לעשר אותם. לכן קא משמע לן, שפועל נחשב כאילו הוא סמוך על שולחנו של בעל הבית. ולפיכך, דין אכילתו של הפועל היא כדין אכילה של בעל הבית, והוא אוכל פירות שעדיין לא נגמרה מלאכת אסיפתם.

ומקשה הגמרא: ולוקח, מדאורייתא מי מחייב לעשר את הפירות שקנה?! והרי אף אם יעשה בהם גמר מלאכה, ויכניסם לביתו, בכל ענין הוא פטור מלעשר מן התורה, וכפי שתוכיח הגמרא מהברייתא שכך הוא דין לוקח. ואם כן, פועל, פטור הוא מן התורה מלעשר, ואין צריך פסוק מיוחד לפוטרו(7)!!

והתניא, שהרי שנינו: מפני מה חרבו חנויות של בית הינו שלש שנים קודם ירושלים? מפני שהעמידו דבריהם [את הנהגתם] על דברי תורה, שהיו פוטרים עצמם ממה שחייבו חכמים, כיון שמצאו לפרש ולדרוש בפסוקים.

שהיו אומרים, דורשין את הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו' ואכלת", כך:

כיון שהסמיך הכתוב את חיוב המעשר

לכל אותו היום להכניס פירות לתוך בית בעל הבית ולאכול שם הרי זה הבית שלשם הוא מתכוון להביא את הפירות בשביל לאכלם והכנסה לבית כזה ששם הוא קובע את מקום אכילת הפירות מחייבתו אף שאין זה ביתו שלו, מה שאין כן המוליך פירות לביתו ובדרך נכנס לבית חברו אף שהוא אוכל שם מן הפירות אין ההכנסה הזו לבית חברו והאכילה שם אלא כניסה ואכילה ארעית ואת עיקר אכילת הפירות ברצונו לעשות בביתו וראיית פני הבית לא נעשית אלא בבית ששם הוא קובע מקום להנחת הפירות ולאכילתם.

7. וקושיה הגמרא היא, שבכל מקרה הפועל פטור מלעשר, אף אם דינו כלוקח, כיון שמן

התורה לוקח פטור מלעשר. והקשו התוספות לשיטת ר"ת והרמב"ם (יובא להלן בהערה) שכשהלוקח גומר את הפירות ועושה מהם גורן וערימה וממרחם אין בו פטור לוקח כיון שהפירות נתחייבו במעשר ברשותו, אם כן, פועל המלקט מבעל הבית הרי כשהוא זוכה בפירות עדיין לא נגמרה מלאכתם שאין פועל אוכל אלא בדבר שלא נגמרה מלאכתו ורק אחר כך כשהוא לוקט הוא גומר את מלאכתם. נמצא שגמר המלאכה נעשה ברשות הפועל ולא שייך בו פטור לקוח?

והוכיחו התוספות שלדעת רבנו תם אין הפועל זוכה בפירות אלא בשעה שהוא כבר נוטל ומכניס לתוך פיו, ולאחר הלקיטה כשאסף הפועל את הפירות שברצונו לאוכלם הרי כבר

וכמו כן דרשו את הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", שאין חייב לעשר אלא מי שהתבואה נזרעה בשדהו, ולא לוקח, הקונה פירות בתלוש, ולא גדלו הפירות ברשותו, שהוא פטור מלעשר.⁽⁹⁾

ל"ואכלת", הוא בא לומר: רק מי שגומר מלאכת פירותיו ומכניסם לביתו כדי לאוכלם, רק הוא חייב לעשר, ולא מוכר, שאם גמר בעל הבית את מלאכת פירותיו במטרה למוכרם, פטור הוא מלעשר אותם.⁽⁸⁾

שהלוקח חייב בו, וכל דברי רבנו תם אמורים רק כשקדם המקח לגמר מלאכה ולא כשיבואו יחד.

8. נחלקו הרמב"ם והריב"ם בפירוש פטור זה, הרמב"ם מפרש: ולא מוכר שגמר את הפירות על מנת למכור אין זה גמר מלאכה המחייב במעשר והחסרון הוא בגמר הפירות שגמר שאינו לאכילה אינו גמר הראוי לחייב, והריב"ם מפרש: שאמנם הגמר מלאכה ראוי לחייב אבל המוכר שאינו אוכל את הפירות אלא מוכרם אינו חייב לעשר, ואין במכירתו משום מבטל מצות עשה של הפרשת תרומות ומעשרות שלא יהיה בידו להפריש לאחר שימכור, כיון שאינו אוכל את הפירות אין מוטל עליו מצות ההפרשה.

9. וג' שיטות נשנו בפטור מקח, שיטת הריב"ם: שפטור מקח הוא כשקנה הלוקח קודם מירוח ומירחו ברשותו ואין המירוח שנעשה ברשות לוקח מחייב במעשר שאינה תבואת זרעך של לוקח, אבל לוקח שקנה לאחר מירוח שמירח המוכר, כבר נתחייבה התבואה אצל המוכר ולא פקעה חיובה אצל הלוקח וחייב הלוקח לעשר.

[והחזון איש כתב שאין דברי הריב"ם דוקא בקונה קודם מירוח אלא אף הקונה אחר מירוח בדברים הצריכים ראיית פני הבית ולא ראו עדיין פני הבית הרי לא נתחייבו במעשר עדיין, ואין ראיית פני הבית של הלוקח מחייבתם במעשר, אבל הגר"ח סובר בשיטת ריב"ם שחלות חיוב המעשר בפירות הוא לעולם בשעת מירוח וראית

נגמרה מלאכתם אף קודם שיתנם לתוך פיו ויזכה בהם ונמצא שזכיתו בהם היא לאחר הגמר שעשה בהם שהוא איסופם לבית והלוקח לאחר גמר מלאכה פטור מלעשר ובה באה קושית הגמרא על נכון מדוע היה מקום לחייב את הפועל לעשר.

והקשה החזון איש, עדיין הרי מבואר בגמרא שגמר המלאכה נעשה רק על ידי הלוקח שעניו במקחו, מפני שהגמר מלאכה הוא גמר איסוף כל הפירות, ואיסוף כל הפירות עדיין לא נעשה אלא רק בפירותיו של הפועל שאין לו כרגע עוד פירות והוא אוסף את כל מה שיש לו לבית, נמצא הפועל בלקיטתו אוספם וגומר את מלאכתם בזה שהם אסופים עברו והם כל פירותיו, בזמן שמצד בעל הבית אין האיסוף הזה אלא איסוף מקצת מן הפירות שאינו עושה גמר מלאכה לחייב במעשר.

ואם כן נמצא שכל הגמר מלאכה שיש כאן הוא רק מחמת זכית הפועל בפירות אלו לעצמו שבפירותיו שלו דוקא נגמרה מלאכתם ואם כן שבה הקושיא לדברי רבנו תם כיון שהפירות נגמרו ברשותו של הפועל אין בו פטור לוקח ומה יושיענו מה שפירשו התוספות שאין הזכיה אלא כשהוא נותן בפיו וכבר נאספו הפירות אבל הרי אין האיסוף גמר מלאכה אלא ברשותו של הפועל וכמו שנתבאר נמצא שהפועל גמר את הפירות ברשותו?

ותירץ החזון איש מכיון והגמר מלאכה נעשה יחד עם זכיתו בפירות, והוא בנטילתו את הפירות גם זוכה בהם וגם אוסף את כולם אין זה גמר מלאכה ברשות הלוקח שאמר רבנו תם

הפועל מלעשר, היא **מדרבנן**, מחיוב חכמים שחייבו גם את הלוקח שלא גדלו הפירות ברשותו לעשר. ואילו **קרא** שמביאה הברייתא, **אסמכתא בעלמא** הוא. שהסמיכו חכמים את הפטור של פועל אפילו מחיוב

ואם כן, מדוע הוצרכה התורה לפטור את הפועל מלעשר? והרי לא גדלו הפירות ברשותו!

אלא בהכרח, הברייתא הבאה לפטור את

הלוקח חייב לעשר כיון שכבר נתחייבו הפירות אצל המוכר וחייב שחל כבר איננו פוקע. ומקור דברי הרמב"ם הוא מסוגייתנו עשר תעשר ואכלת ולא מוכר וביאר הרמב"ם שהכונה שמירוח על מנת למכור לא מחייב במעשר ומשמעותו של פטור זה הוא כלפי הלוקח שאינו חייב לעשר מחמת המירוח של המוכר שהיה על מנת למכור.

והקשה הגר"ח אם כן לדברי הרמב"ם מדוע צריכים אנו לפטור לוקח והרי אין מחמת מה לחייבו שהמירוח שברשות המוכר היה על מנת למכור שאין הוא מירוח המחייב במעשר. ומכך זה חידש הגר"ח דאף הממרח על מנת למכור, אם ימלך אחר כך ויחליט לאוכלם, הפירות מתחייבים במעשר, שעכשיו הם ממורחים ועומדים לאכילה, וממילא אם לא היה פטור לקוח, ואצל הלוקח הרי הם עומדים לאכילה, היה הלוקח מתחייב מיד, שהגמר מלאכה שהיה ברשות המוכר מצטרף עם מחשבת הלוקח לאכילה, ומחייבת את הפירות להתעשר. וחידשה תורה שאצל הלוקח אין הפירות יכולים להתחייב ומחשבתו לאכילה אינה מצטרפת עם המירוח שביד המוכר, ואינה מחייבת את הפירות להתעשר.

והחזון איש חולק, וסובר שהממרח על מנת למכור אף אם ימלך ויחשוב לאכילה לא יחזור הפירות ויתחייבו במעשר, כיון שגמר מלאכתם היה בפטור. ועל קושיית הגר"ח, שאם כן מדוע צריכים אנו לפטור לוקח הרי לא היה בפירות אלו גמר מלאכה המחייבת שאצל המוכר הם נתמרחו על מנת למכור, תירץ החזון איש, דלולי

פני הבית הוא רק הזמן שכבר אסור לאכול מחמת החיוב מעשרות שחל כבר בפירות עם המירוח והקונה אחר מירוח והקונה הכניסם לביתו חייב לעשר אף שראיית פני הבית נעשתה אצל הלוקח ואף בפירות שצריכים ראית פני הבית להתחייב במעשר.

שיטת רבנו תם: שפטור לקוח הוא כשקנה הלוקח פירות ממורחים אבל אם קנה פירות שאינם ממורחים ומירוחם ברשותו חייב הלוקח לעשר והטעם שכיון שהחיוב של מעשר חל בשעת מירוח אצל הלוקח אנו קוראים בה תבואת זרעך של לוקח והיינו תבואתך שהתחייב ברשותך ולא תבואה שאיננה תבואת זרעך דהיינו שלא התחייבה ברשותך, אבל תבואה שמירחה הלוקח הרי התחייבה ברשותו ואין בו פטור לוקח.

[ובדעת ר"ת כולם מודים שעל הלוקח לקנות קודם מירוח אבל קודם ראיית פני הבית ולקח הלוקח והכניס את התבואה לביתו אין זה מספיק בשביל להחשב שחיוב הפירות נעשה אצל הלוקח בכדי שיקרא בזה תבואת זרעך לחייבו שבודאי בכלל הגמר הוא המירוח שבתבואה ובלא זה אף אם יכניס לבית לא יתחייב לעשר והוא הרי לא נעשה ברשות הלוקח וראיית פני הבית בלבד ללא מירוח הרי אין בה כדי לחייב].

שיטת הרמב"ם: כדעת רבנו תם שלוקח פטור כשקנה אחר מרוח אבל הקונה קודם מירוח ומירוח ברשותו חייב אלא שהוסף הרמב"ם תנאי שהמוכר מירוח את התבואה על מנת למכור ומירוח על מנת למכור אינו מחייב אבל אם ימרח המוכר על מנת לאכול ואח"כ ימלך למכור

מדרבנן, על הפסוק.

ולכן, לא קשה על רבי ינאי ורבי יוחנן מדוע צריך פסוק לפטור פועל שאוכל בשדה, והרי בלי הכנסה לבית אין חיוב לעשר. כי כל זה הוא מדין תורה, אבל מדברי חכמים, הלוקח חייב לעשר אף קודם שיכניס לביתו, ואילו בפועל, חידשה הברייתא שאינו כלוקח.

אלא שמעתה יש להקשות: מאחר שאמרנו, שהלימוד מהפסוק לפטור את הפועל מלעשר אינו אלא אסמכתא בעלמא, כי מן התורה גם לוקח גרידא פטור.

אלא, אם כן, "כנפשיך", למאי אתא? לענין מה הוצרכה תורה לדמות אכילתו של פועל לשל בעל הבית?

ומתרצת הגמרא: **לברתניא: "כנפשיך", מה נפשך, אם חסמת פטור, שהרי רשאי בעל הבית למנוע עצמו מלאכול בשעת מלאכתו בשדה, אף פועל, אם חסמת, פטור. פועל שבעל הבית מנע ממנו לאכול בשעת עבודתו מהדבר שהוא עוסק בו, בין שמנעו באלמות, ובין ששכר את הפועל בתנאי שלא יאכל מהפירות, אלא יקבל תשלום בתמורה⁽¹⁰⁾ — אין הבעל הבית עובר באיסור של "לא תחסום שור בדישו".** ובא

שלא היתה הפרשת הלוקח מן התורה משום שהלוקח פטור מלעשר, אלא אדרבה, הפרשת הלוקח, תהיה ראויה לפטור אחר כך את המוכר, שמתחייב מדין תורה. היות וביארנו שעיקר הפירות הם בני הפרשה, אלא שאין הלוקח חייב להפריש, ורשאי הוא לאכול אף ללא הפרשה. אך אם הפריש מעשרות, מעשרותיו מעשרות מן התורה! ומועילה הפרשת הלוקח לפטור את המוכר מלעשר בשעה שיחזר ויקח מן הלוקח, וכמו במפריש תרומה קודם מירוח, שעדיין מותר לאכול מן הפירות, ובכל זאת, כיון שהפירות הם בני מעשרות, אפשר להקדים ולהפריש מהם לפטור את החיוב שיתחדש אחר כך במרוח, וכן הקונה, יכול להקדים ולהפריש לפטור את החיוב שיחול למחר כשיחזור ויקנה המוכר את הפירות.

10. ולולי מקרא זה, המלמדנו שאין איסור חסימה האמור בשור שייך בפועל [אלא מקל וחומר היינו למדים שאיסור זה שייך אף בפועל], לא היתה הסכמתו של הפועל שלא לאכול, ואפילו תמורת שכר, הסכמה ברת תוקף,

פטור לקוח, לא היינו ממעטים ממרח על מנת למכור. ורק לאחר שנתחדש שאכילת הלוקח אינה אכילה חשובה להתחייב במעשר, אנו דורשים שאף המוכר הממרח לצורך מכירה ושיאכלנו לוקח, אין זה גמר מלאכה לאכילה חשובה לחייב במעשר.

וכתבו התוספות, שאף לאחר פטור לוקח, אם חזר המוכר וקנה את הפירות מן הלוקח, כיון שהם תבואת זרעו של מוכר, שהרי גדלו אצלו, חוזר המוכר ומתחייב לעשר. ולמדנו מזה שאין פטור לוקח פטור בעצם הפירות שאין בני הפרשת מעשרות, שהרי אם יחזרו לרשות המוכר יצטרך לעשרם, וכיצד יתכן שלאחר שנפטרו ישובו ויתחייבו בלא כלום, ועל כרחך שבאמת הם פירות הטעונים הפרשה, אלא על אף שהם פירות המתעשרים, הלוקח יכול לאכול מהם אף ללא מעשר,

ומכח זה רוצה המנחת חינוך לחדש, שאם הלוקח יעשר, הרי המעשר שהפריש דינו כמעשר מן התורה. ונפקא מינה, שאף אם יקנה אחר כך המוכר את הפירות ממנו, ולדברי התוס' שהבאנו הרי אצלו הם חייבים מן התורה, הרי לא נאמר

הכתוב ללמד, שלא תלמד על חסימת פועל מקל וחומר מחסימת שור בדישו, וכפי שיבואר בגמרא לקמן.

מתיב מר זוטרא על דברי רבי ינאי ורבי יוחנן, שאמרו אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית או החצר, כל אחד כשיטתו –

הרי שנינו במשנה במסכת מעשרות [א ה]: **איזהו "גורנן"** של פירות למעשרות? אימתי הוא גמר אסיפתם של הפירות, הנקרא "גורן", שאז הם מתחייבים להתעשר?

בקישואים ובדלועים, משיפקסו. אז הוא גמר מלאכתם, ומאז אין לאכול מהם בלא הפרשת תרומות ומעשרות.

ואמר רבי אסי לבאר מהו "משיפקסו"

שאמרה המשנה: **משינטל פיקם שלהן.** משיגמור לאספם, ויטול מהם את הפרח שבראש הפרי.

ומוכיח מר זוטרא: **מאי לאו,** האם אין כונת המשנה לומר, כי מיד **משיפקסו** בנטילת הפרח שבראש הפרי, חייבים הם במעשר. וזאת, **אפילו בשדה,** קודם שיכניסם לבית, לפי שכבר נגמרה מלאכתן למעשר. וקשה לרבי ינאי ולרבי יוחנן, שאמרו אין גמר מלאכת הפירות מחייבתם במעשר, עד שיכניסם לבית או לחצר?

ומתרצת הגמרא: **לא.** המשנה מדברת באופן שהכניסם לביתו לפני הפיקוס, ורק **משיפקסו** [משינטל פרח שבראשם] **בבית,** לאחר ההכנסה, חייבים הם להתעשר, היות ועדיין הפרי נצרך לתיקון נוסף, והוא נטילת הפרח שבראשו⁽¹¹⁾.

והטעם, משום ששני מיני אכילה הם: א' אכילת פועל במה שהוא עוסק, שהיא זכות ממונית, שזוכה הפועל לאכול מהפירות, ואסור לבעל הבית למונעו מלאכול כי בזה הוא מונע ממנו את זכויותיו. ב' אכילת השור בדישו, שאין בזה איסור למנוע מהשור את "זכויותיו", שהרי אין זכויות לשור, וגם אין זה זכות לבעל השור שלא יחסמו את שורו מלאכול, שכל זה שייך כשמשכירו לאחרים, ואילו האיסור לחסום שור הוא אף כשהוא עצמו דש עמו, אלא האיסור הוא שלא לחסום, אפילו אם אין בכך עכוב זכויות.

ולפי זה, אם היה בפועל גם את איסור של "לא תחסום" האמור בשור [והיינו לולי הפסוק "כנפשך", המלמד שאין איסור "לא תחסום" האמור בשור קיים בפועל], היה אסור למונעו מלאכול גם כשאין מעכבים ממנו את זכויותיו, וכגון כשמחל על זכות אכילתו, או כשהתנה

תמורת אי אכילתו שכר, עדיין אסור למונעו מלאכול כמו בשור, שאסור למונעו מלאכול אף שאין גוזלים את זכויות מי שהוא.

וממילא כשהתנה לותר על זכות אכילתו ותמורת הותר לקבל שכר והרי גם לאחר הותר יוכל לחזור בו ולאכול ולא יוכל הבעה"ב למונעו כיון שיכול הוא לאכול אף כשותר ואין לו זכות לאכול ובדומה לשור נמצא שלא השתנה בויתורו כלום ואין ויתורו מונעו מלאכול ולא מחייבת את הבעלים לשלם לו תמורת ההמנעת

אמנם לאחר שלמדנו שאין איסור לא תחסום האמור בשור קיים בפועל נמצא שאין דין להניח לפועל לאכול אלא מחמת זכויותיו לאכול אבל כשותר על זכויותיו שוב אין לו אפשרות לחזור בו ולאכול.

11. והיינו שאין ראיית פני הבית מחייבת אלא

מחייבת כשלעצמה, עד שגם יפקסו, שינטל הפרח!?

וחזרה הקושיא על רבי ינאי ורבי יוחנן, הסוברים כי בלי הכנסה לבית או לחצר, אין הפירות מתחייבים בשום גמר אחר, ואילו המשנה הזאת אומרת כי "משיפקסו", מיד חייבים לעשרם.

ומתרצת הגמרא: אכן משנה זו מדברת לאחר הכנסה לבית, וצריך עדיין פיקוס

ומקשה הגמרא: **אי הכי**, אם כדברי המתרץ, שהמשנה פטרה את הפירות מלהתעשר אפילו לאחר הכנסה לבית עד שינטל הפרח שבראשם, יש לתמוה, מדוע נקטה המשנה לשון "משיפקסו", שמשמעותו חיוב לעשר משיפקסו?

והרי לדברי המתרץ, אינו חייב לעשר לאחר פיקוס אלא אם כן יביאם לביתו, ולדבריו "עד שיפקסו" מביעי ליה למשנתנו לומר, ולהורות לשון פטור, שאין ההכנסה לבית

ותירצו התוספות שדינו של רבי אושעיא אמור דוקא בתבואה שאין הדרך להביאה לבית כשהיא עדיין במוץ שלה אבל קישואים שהדרך להביאם לבית קודם פיקוס, ראיית פני הבית אף שנעשתה קודם הפיקוס מחייבתם במעשר לאחר שיפקסו.

והר"ש במסכת מעשרות חילק ששונה מכניס תבואה במוץ שלה שגרירי התבואה מכוסים במוץ ואין להם ראית פני הבית מה שאין כן במכניס קישואים קודם פיקוס הרי הם רואים את פני הבית שהם מגולים אלא שהם צריכים תיקון נוסף ואם יעשו בבית יתחייב לעשר.

אמנם הרמב"ם סובר שאף דינו של רבי אושעיא לא נאמר אלא אם כן לא יגמור בסופו של דבר את מלאכת הפירות והמכניס במוץ אם רוצה להפטר לעולם מלעשר יצטרך כל פעם לגמור מלאכת מקצת מן הפירות כמה שהוא רוצה לאכילה כרגע [שבאופן שהוא מתקנם מהמוץ שעל גביהם כל פעם כפי כמה שהוא צריך לקדרה ולתבשיל אין זה מעשה של גמר מלאכה שנעשה לתיקון הפירות אלא הוא מתקן את המאכל לאכילתו בלבד] אבל אם יתחיל לגמור מן הפירות על מנת לגמרם כולם כל מקצת ומקצת שהוא גומר מתחייב לעשר כמו בקישואים שבכל פיקוס ופיקוס הרי הוא מתחייב לעשר.

לאחר שהפרי נגמרה מלאכתו ומשום כך כל עוד ולא פיקוס את הקישואים אף שהכניסם לבית אינם חייבים במעשרות עד שיפקסו.

ועוד למדנו שאין הברל מתי תגמר מלאכתם של הפירות בין אם היא תגמר קודם ההכנסה וראיית פני הבית או שקודם יראו הפירות את פני הבית ורק אחר כך יגמור את מלאכתם גם באופן זה מצטרפים ראיית פני הבית והגמר מלאכה שהיתה אחר כך לחייב את הפירות במעשרות.

והקשו התוספות והרי אין ראית פני הבית מחייבת אלא אם כן נכנסו הפירות לבית רק לאחר גמר מלאכתם אבל אם יכנסו לבית קודם גמר מלאכתם ורק לאחר מכן יגמור את מלאכתם כיון שראיית פני הבית היתה במצב שאין היא יכולה לחייב את הפירות [שהרי עדיין לא נגמרה מלאכתם] ואף לאחר שיגמור את מלאכתם לא תחזור ראיית פני הבית שכבר היתה לחייב את הפירות?

שכן אמר רבי אושעיא מערים אדם על תבואתו (לגורם שלא תתחייב לעולם במעשר) ומכניסה במוץ שלה (לתוך ביתו) וכיון והכניסה לבית נעשתה קודם הפרדת המוץ מן התבואה ועדיין לא נגמרה מלאכת תיקון התבואה אין ראית פני הבית מחייבת יותר אף אם אחר כך ימרח את התבואה בתוך הבית?

ומתרצת הגמרא: לא כך אמרה הברייתא, אלא כך אמרה: **הכנסתן לבית** — זה הוא גמר **מלאכתן**, להתחייב במעשר, ולכך התכוונה הברייתא באומרה "מלאכת הכנסתן".

ואיבעית אימא, כי קאמר רבי ינאי, שאין גמר המלאכה בפירות מחייב במעשר אלא רק אחר הבאה לבית, זה רק **בזיתים וענבים**, היות **דלאו בני גורן נינהו**, שאין דרך לכונסם בערימה בשדה, ולכן אין דבר אחר שיכול לקובעם למעשר מן התורה מלבד הכנסתם לבית, שהרי חיוב תרומות ומעשרות משמן ומיין הוא חיוב מן התורה.

אבל הטיין ושעורין, גורן [ערימה], כאלו **בהדיא כתיב ביה**, לחייבם בו במעשר, כיון שהדרך לכונסם לערימה בשדה.

וכן קישואים ודילועים, מתחייבים מיד משיפקסו [שינטל פרח שבראשם] בשדה, בלא הכנסה לבית, כיון שגם הם דרכם להיאסף לערימה בשדה, ונחשב לגמר מלאכתם.

ועתה, לאחר שביארה הגמרא מהו גמר מלאכה לענין חיוב מעשרות, חוזרת הגמרא לבאר את ההלכה של אכילת פועל:

אשבחן, מצינו בפסוק **אדם** כשהוא פועל **במחורב** לקרקע, שיש לו זכות לאכול, שנאמר "כי תבא בקמת רעך, וקטפת". וקמה, מחוברת היא לקרקע.

וכן **שור**, מצינו בפסוק שהוא אוכל **בתלוש**, בשעת עבודתו בו, שנאמר "לא תחסום שור בדישו". והדישה נעשית בתבואה בשעה שהיא כבר קצורה.

בשביל להתחייב במעשר. ומה שנקט התנא לשון "משיפקסו", ולא אמר "עד שיפקסו", כי **אי תנא** [אם היה שונה] שאין חייבים להתעשר אלא **עד שיפקסו**, ואפילו אם הכניס לבית, **הוה אמינא** ש"עד שיפקסו", פירושו הוא **עד הגמר לפיקוסייהו**, לגמור וליטול את הפרחים מראשי כל הפירות, ורק אז הם יתחייבו במעשר.

ולכן, **קא משמע לן התנא** באומרו "משיפקסו", שאין צורך בגמר הפיקוס של כל הפירות, אלא **מכי אתחולי פיקוסייהו** בכל פרי ופרי, משנטל ממנו את הפרח שבראשו, מיד אסור לו לאוכלו בלא לעשר, אף אם עדיין יש לו עוד פירות לטול מהם את הפרח.

מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן ממה שנינו בברייתא:

דתניא: **גורנו**, אסיפתו וגמר מלאכתו של הפרי **למעשר**, **לחייב עליו** מלקות את האוכל ממנו בלא מעשר **משום** איסור אכילת **טבל** —

הוא משעה **שתגמר מלאכתן**, מלאכת עבודת השדה בפירות.

ואיזהו גמר מלאכתן, שמאז הם חייבים כבר במעשר? — **מלאכת הכנסתן!**

ומדייק מר זוטרא מדברי הברייתא: **מאי לאו**, האם אין פירוש "הכנסתן", שהוא מלשון לכנס ולאוספם לערימה, וזאת, **אפילו בשדה**, בלא הכנסה לבית, אלא כינוס הערימה בשדה כשלעצמו מחייב לעשר, וקשה לרבי ינאי ורבי יוחנן, האומרים שרק לאחר הכנסה לבית או לחצר חייבים במעשר.

התורה בשור יותר מן הפועל. ולכן, אף לגבי אכילה בתלוש, יתכן שהיא חומרה מיוחדת בשור, ואי אפשר ללמוד ממנה לפועל.

אך עתה באה הגמרא לטעון כנגד הדחיה, ולומר, שאף את חומרת איסור של הלאו "לא תחסום" [שאמרנו שהיא יתירה בשור על האדם] יש ללמוד מקל וחומר, שתנהג גם באדם.

ולפי זה, לעולם יהיה אדם חמור. ושוב תהיה אפשרות ללמוד מאכילת שור בתלוש לאכילת אדם [החמור ממנו], שודאי יהיה זכאי לאכול, גם בשעה שהוא עובד בתלוש:

ויהא אדם מצווה, דהיינו, יהא בעל הבית, ששכרו להיות פועל שלו, מוזהר על חסימתו, שלא למנוע ממנו מלאכול, מקל וחומר משור:

ומה שור, הקל, ומה היא קולתו, שאי אתה מצווה להחיותו, שלא חייבה תורה לדאוג לחייו, בכל זאת אתה מצווה על חסימתו בשעת העבודה, שלא לצערו ולחסמו.

אדם, החמור מן השור, שאתה מצווה להחיותו, לדאוג להציל חייו שנאמר "וחי אחיך עמך", אינו דין [כל שכן] שאתה מצווה על חסימתו באיסור "לא תחסום", שלא לצערו בעבודתו.

אך דוחה הגמרא את הטענה הזאת, כי אמר קרא: "ואכלת [אתה], הפועל העוסק במלאכת בעל השדה] ענבים, כנפשיך" — כנפשו של פועל!

מלמד הכתוב, כי אכילתו של הפועל היא כמו אכילת הבעלים של השדה או הכרם.

אבל אדם, פועל, העובד בתלוש, מנלן? מנין שיש לו זכות לאכול מהם בשעת עבודתו, ומה מקור דברי המשנה שאמרה שאדם אוכל בתלוש עד שתגמר מלאכתו?

ומתוצאת הגמרא: למדנו זאת בלימוד של קל וחומר, משור:

ומה שור, הקל, ומה היא קולתו, שאינו אוכל במחובר, שלא נאמר במפורש בתורה ששור העובד בפירות מחוברים אסור למונעו מלאכול, אלא רק בפירות תלושים [בשעת הדישה], אף על פי כן, הרי הוא אוכל בתלוש, שהרי אמרה תורה שאסור למונעו מלאכול כשהוא עובד בתלוש, וכמו שנאמר "לא תחסום שור בדישו".

אדם, שהחמירה התורה בענינו יותר משור, לפי שפירשה בו שהוא אוכל במחובר, אינו דין שיהא אוכל גם בתלוש!

כי קל וחומר הוא שלא יהיה דינו של האדם פחות מן השור. וכיון ששור אוכל כשהוא עובד בתלוש, אף פועל העובד בתלוש, אוכל.

ודוחה הגמרא: מה לשור, החמירה בו תורה יותר מן אדם הפועל, שכן אתה מצווה על חסימתו, שהזהירה תורה באיסור לאו, שלא למונעו מלאכול בשעת העבודה, וכמו שנאמר "לא תחסום שור בדישו".

תאמר באדם, שאי אתה מצווה על חסימתו. שהרי אין איסור ואין אזהרת לאו לבעל הבית המונע את הפועל מלאכול מפרי עבודתו, בשעה שהוא עובד בו.

ואם כן, הרי לפנינו חומרה שהחמירה

כתיב "כי תבא בכרם רעך", וסתמה תורה ולא פירשה לאיזו סוג ביאה ועבודה הוא בא. **מי לא עסקינן ששכרו לכתף**, לשאת את הענבים, **ואמר רחמנא, ליכול!** והרי מלאכת נשיאת הענבים נעשית בתלוש, ואף על זה נאמר שפועל אוכל.

ודנה עתה הגמרא: **שור במחובר, מנא לן?** מנין שאסור לחוסמו.

ומבאר הגמרא: **קל וחומר מאדם.**

ומה **אדם** [פועל], שהקלה בו תורה, **שאינו אוכל בתלוש**, שהרי לא פירשה בו התורה במפורש שיש להניחו לאכול בתלוש, **אוכל במחובר**, שחייבה התורה את בעל הבית להניחו לאכול כשהוא עוסק במחובר.

שור, שהחמירה בו תורה, **שאוכל בתלוש**, שפירשה בו התורה, שכאשר הוא עובד בתלוש אסור לחוסמו, שנאמר "לא תחסום שור בדישו", ודייש הוא בתלוש, **אינו דין שאוכל במחובר!**

ובודאי שלא יהיה השור קל מן האדם, ומה פועל אוכל בעוסקו במחובר, בודאי אף שור כן.

אך דוחה הגמרא, לפי שמצינו לגבי דינים אחרים, שהחמירה בהם התורה באדם יותר מן השור. ויתכן שאף באכילה במחובר, חמור האדם מן השור:

מה **לאדם**, שכן אתה מצווה להחיותו, תאמר בשור, שאי אתה מצווה להחיותו.

אך מקשה הגמרא על הדחיה, מנין לך שאין

מה נפשו של בעל הבית, **אם חסמתו**, שהוא מנע עצמו מלאכול, **פטור**. שהרי אין איסור לא תחסום שייך לגבי חסימת האדם את עצמו, **אף פועל, אם חסמתו, פטור מאיסור לא תחסום.**

ואם כן, שוב מצינו שור שהוא חמור מאדם, לגבי לאו של חסימה. ואם כן, אי אפשר ללמוד בקל וחומר שדיני השור יהיו קיימים גם אצל אדם, ואם כן עדיין קשה:

ואלא, אדם, פועל, שהוא אוכל בתלוש, מנלן?

ומתרצת הגמרא: **אמר קרא "קמח" "קמח", ב' פעמים.**

נאמר בפסוק "כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך" לאכול.

וממשיך הפסוק ואומר "וחרמש לא תניף על קמת רעך". שלצורך אכילתך אל תניף חרמש לקצור ולאכול, אלא תהא קוטף בידך ואוכל.

ומדוע הוצרכה התורה לכפול ולומר פעמיים שהפועל אוכל?

אם אינו ענין [אם אין הכפילות באה ללמדנו] **לאדם במחובר**, שכבר במפורש נאמר "כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות" לאכול, **תנהו ענין** [ללמוד ממנו] **לאדם בתלוש.**

רבי אמי אמר: אדם בתלוש, לא צריך קרא מיוחד ללמדנו שהוא אוכל. אלא מהפסוקים האמורים באכילת פועל אנו למדים זאת:

במחובר, שהוא אוכל.

רבינא אמר: לא אדם בתלוש, ולא שור
במחובר, צריכי קראי. על אף שבאדם נאמר
במפורש רק במחובר, ובשור נאמר במפורש
רק בתלוש.

כי אין צריך לימוד מיוחד לרבות אדם
בתלוש ושור במחובר היות דכתיב "לא
תחסום שור בדישו".

ולכאורה קשה, הרי אף לאחר ההדגשה של
"לא תחסום שור",

מכדי [הרין] כל מילי, כל סוגי הבהמות ט-פג א
איתנהו שייכים בחסימה, דילפינן [שאנו
לומדים בלימוד של גזירה שוה] "שור שור",
שור האמור בענין איסור חסימה, ו"שור"
האמור בענין שביתה בשבת, משבת,
שנאמר בה "לא תעשה כל מלאכה, אתה
ושורך וחמרך, וכל בהמתך".

כמו ש"שור" האמור בשבת, הרי הוא כולל
כל בהמה, אף "שור" האמור באיסור
חסימה, הרי הוא כולל כל בהמה העובדת,
שאסור לחוסמה מלאכול.

אם כן לכתוב רחמנא "לא תדוש בחסימה",
בלא לומר "שור", כיון שכל הבהמות בכלל.

"שור" דכתב רחמנא, למה לי?

על כרחך הדגשת המילה "שור" באה
ללמד: לאקושי את דיני אכילת חוסם אדם,
לנחסם, לשור הנחסם.

וכן להקיש את השור הנחסם לאדם החוסם:

מצוה לדאוג לחייו של שור? והרי אף לגבי
החיוב לדאוג לחייו של השור, יש ללמוד
בקל וחומר:

ויהא שור, מצווה להחיותו, מקל וחומר:

ומה אדם, הקל, ומה היא קולתו, שאי אתה
מצווה על חסימתו באיסור לא תחסום, ואף
על פי כן, אתה מצווה להחיותו.

שור, שדינו חמור, שאתה מצווה על
חסימתו באיסור לא תחסום, אינו דין שאתה
מצווה להחיותו.

ומתרצת הגמרא: אמר קרא בדיני הצלה
"וחי אחיך עמך". רק את חיי אחיך אתה
מצווה להציל, ולא את חייו של שור!

ואם כן, כיון שאדם חמור בדינו מן השור
לגבי החייתו, אי אפשר ללמוד מאכילת
פועל במחובר לשור, אלא שור במחובר,
מנלן?

ומתרצת הגמרא: אמר קרא "רעך רעך ב'
פעמים.

נאמר: "כי תבא בקמת רעך, וקטפת מלילות
בידך, וחורמם לא תניף על קמת רעך". והרי
לא הוצרכה התורה להדגיש פעם נוספת
שמדובר ב"רעך", שהוא פועל הנכנס לכרם
חבירו. אלא, מההדגשה המיותרת, יש לנו
ללמוד זכות אכילה נוספת:

אם אינו ענין [אין צורך ללמדנו] לדין אדם
במחובר, לפי שכבר למדנו מתחילת הפסוק
שהוא אוכל, תנהו ענין [ללמוד ממנו] לשור